

com la funció que pot exercir a l'hora de legitimar les diverses opcions estètico-ideològiques. Des d'aquesta perspectiva, la major part de les lectures que se'n fan són interessades i responen a la presa de partit de cadascú respecte a les qüestions que el realisme històric ha posat sobre la taula.

4. Si les postures són bèl·ligerants és precisament perquè la recuperació de la tradició és essencial en l'intent de gestació d'un moviment. Sobretot quan, almenys pel que fa a la poesia catalana, aquesta recuperació no pot servir-se de gaires noms més. La bèl·ligerància, és clar, vindrà per les dues bandes: la dels partidaris i la dels detractors de l'intent. Per això, tant els uns com els altres cauen en la mitificació. Per motius diferents i d'una manera més o menys explícita segons cada cas.

5. La lectura de Salvat-Papasseit que propugna el realisme històric no respon necessàriament a una instrumentalització política del tema. En aquest sentit, és ben clara la diferència entre les posicions més militants i ortodoxes de Francesc Vallverdú o Sergi Beser i la major capacitat de matis que introdueixen Josep M. Castellet i

Joaquim Molas. Són les diferències, de fet, entre les diverses aplicacions del concepte de «realisme històric». Un concepte, doncs, menys restrictiu del que sovint s'ha volgut donar entenent.

6. Hi ha també postures intermèdies, algunes de les quals —com la de Joan Fuster— es miren el tema des d'una distància suficient com per plantejar el problema d'una forma més objectiva.

7. Durant els anys cinquanta ja queden definides totes les posicions, ni que les més típiques de la dècada següent es trobin encara en fase incipient. S'observa, si més no, un primer canvi de valoració.

8. A partir del 1965 s'entra en una nova fase en què les referències a Salvat disminueixen ostensiblement, la qual cosa ajuda a evidenciar que el realisme històric és en procés de desprogramació. Això explica que, poc després, les lectures perdin combativitat i guanyin en rigor. Al mateix temps, amb l'entrada de nous models, les valoracions comencen a fer-se ja a partir d'altres criteris. Almenys les de caràcter estètic.

Jaume AULET

Deu anys d'una publicació lingüística: «Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior», per M.ª Angels Vidal Colell

En un poc més de deu anys, amb quaranta-un números publicats (i tres en premsa), el butlletí interior de la «Societat d'Onomàstica» ha escalat graons fins a un nivell singular, únic als Països Catalans, i un dels primers (si no el primer de tots) d'entre els comparables als països romànics, segons opinió d'un catedràtic universitari alemany. I això partint d'una presentació voluntàriament senzilla (format reduït, cobertes grises sense cap decorat, paper econòmic), privilegiant absolutament el contingut en qualitat i diversitat; i practicant sempre obediència a unes normes bàsiques: independència total enfront de qualsevulla institució, pública o privada, pluralisme, obertura, i exigència científica. A les pàgines del «Butlletí» —llegit a la península ibèrica, França, Suïssa, Itàlia, Alemanya, Canadà— han signat articles fins ara més de tres-cents col·laboradors: des de catedràtics de les Universitats de Barcelona, Mallorca, València, Alacant, Perpinyà, Delegacions universitàries de Castelló de la Plana, Menorca, Girona, Lleida o Tarragona— Reus, i alumnes de doctorat,

fins als anomenats «erudits locals», que tant de material inèdit són capaços de recollir millor que ningú més.

Una porció important, i necessària, de les contribucions ha estat dedicada a la metodologia en general, recerca i classificació de les fonts de recerca, i bibliografia. Dintre d'aquest apartat algunes aportacions apareixen insuperables: la ingent compilació d'Antoni Lull Martí, *Passat, present i perspectives de futur dels estudis d'Antroponímia a Mallorca* (núm. IX, ps. 32-64), amb el seu equivalent per a la toponímia de Menorca, de Joan F. López Casanovas (núm. IX, ps. 25-31), les normes sobre enquestes orals generals o més precisament tarragonines (Ramon Amigó Anglès, I, 19-28 i XVII, 2-6), o mallorquines (Joan Miralles Montserrat, I, 29-37 sobre els reculls de malnoms; i IX, 11-24, toponímiques; completat per Cosme Aguiló i Onofre Rullan, XXVI, 41-45). Han obert el camí de la recerca i utilització de les fonts manuscrites molts articles: d'Antoni Pladevall (als arxius de l'Osona, I, 13-18), d'Antoni Bach (als de Solsona, VI, 1-5). I

han assenyalat les possibilitats de les fonts manuscrites poc utilitzades (al costat dels coneguts capbreus, cadastres, etc.): Maria Barceló Crespi (les «talles», x, 81-85), Florenci Sastre (les llistes de compliment pasqual, xxvi, 11-16), les visites pastorals (documents del s. xiv: xix, 33-34; xx, 37-38), documentació municipal (Maria Teresa Montaña, xx, 11-18), els llibres del «Repartment» (Josep Trenchs, xxiv, 596-604), la correspondència privada (Maria Angels Vidal Colell xl, 8-13), les llibretes de pescadors (Josep Bota Gibert, xxviii, 6-17; Francesc Bernat Baltrons, xlii, 42-52), llibres «de conducta» de metges i llistes de deutors de botiguers (Neus Ronda, xxxv, 21-31 R. Planes Albets, xli, 49-53; M. Salvador Jassans, xl, 14-19), processos judicials (Maria Antònia Cano, xl, 115-124; Maria Dolors Farreny, xiii, 64-67); etc.

Inventaris de fonts impreses han estat establerts: el principal per M.J. Carbonell, C. Piera, et alii, *Bibliografia de toponímia valenciana*, xxv, 102-119, completat per M. DE EPALZA, M.J. RUBIERA, restringint-se als estudis sobre toponímia àrab xxiv, 420-426). Una menció particular mereix el *Repertori bibliogràfic de gramàtics i filòlegs*, per Jaume Riera i Jordi Roqué (xxxv, 1-20). Entre d'altres articles sobre metodologia, citem encara els d'Antoni Lull sobre classificació i arxivament de materials (xiv, 25-28), i les recomanacions d'E. Moreu-Rey quant a la toponímia de la «Reconquesta» (xxvi, 26-33). La cartografia, el seu aprofitament i els seus defectes han meregut repetidament l'atenció: correccions proposades (Andreu Romà, ii, 27-30; J. Font, M.A. March, Cl. Picornell, xix, 1-8; Joan Tort Donada, xxv, 37-41; Renada-Laura Portet, xviii, 18-22); amb treballs que critiquen paral·lelament normes oficials i legislacions.

Encara que la «Societat d'Onomàstica» pretén d'insistir més sobre l'etiologia dels noms propis que no pas sobre les especulacions etimològiques, això no obstant el «Butlletí» ha ofert treballs remarcables adscrits a la segona d'aquestes tendències. Un lloc d'honor és atribuïble a la *Toponímia de la Vall de Boi*, erudites propostes d'ètims per a prop de 250 noms (Joan Coromines; xii, 1-20 i xiv, 1-23). Menys ambiciosos, però ben exigents, les teories sobre l'origen de Raimat, de Mutxamel i de Petrer (Mikel de Epalza, xvi, 15-17, xxv, 137 i xxxi, 10-11), Milmanda (Agustí Altisent, xvii, 27-31), l'Aleixar (Pere Balaña, xvi, 38-43), Carxata (Santiago Bru Vidal, xxxi, 8-9), els Avagants (J. Cavallé Busquets,

xxxvi, 20-23), Promasó i la Masó (Carme Plaza, xxi, 63-67 i xxxvii, 3-6), es Vedrà (E. Ribas Mari, xxxviii, 39-46; i Cosme Aguiló, xlii, e.p.), topònims del Delta de l'Ebre (Maria Angels Massip, iv, 13-16), Barcedana, Llimiana, Maruny (Manuel Riu Riu, iii, 7-10 i xxv, 1-4), les Penelles (Fr. Amorós Gonell, xxi, 59-62), els topònims valencians amb «Beni-» (Carme Barceló, xxiv, 411-415, la Donzell (EMR, xvi, 9), Altura (Antoni Trallero, xxix, 77-81), Vilamilans (R. Vall Rimblas, xxix, 82-87), Torrent de Pareis (C. Aguiló, xxiv, 1-2), Pi (R.L. Portet, xxxiii, 65-69), Chalamanch (Montserrat Vil·las, xxxvi, 25-28)... I han apuntat els aprofitaments possibles de l'onomàstica antiga per a la història de la llengua i referències més primitives Joan Veny (i, 38-39), Joan Bastardas (ii, 3-8), E. Moreu-Rey, polemitzant amb Antoni M. Badia Margarit (vi, 9-14 i xx, 50-54). I el capítol important d'història de la llengua examinat per Ramon Carreté: els vestigis toponímics de la romanització al Bages, Berguedà i Solsonès (xxxviii, 1-38).

La considerable aportació documental sobre *antroponímia* abasta totes les èpoques i comarques, partint de visions generals protomedievales (E. Moreu-Rey, *Sobrenoms vuitcentistes i noucentistes* (a. 845-1000), xi, 21-23 i xii, 34-39); Xavier Bou Palmés -segles xi i xii a Barcelona- xvl, 60-70; Ignasi Bellver Sanz -Empordà s. xi-, xxvii, 48-54; Albert Benet Clarà -mossàrabs lleidatans-, xiii, 3-7)... Del centenar d'altres articles estudiant l'antroponímia, en sobresurten, creiem, els següents. Sobre cognoms, prenom i renoms en conjunt: Antroponímia jueva, ss. xiii-xv (Jaume Riera Sans; x, 58-65; i, anònim, jueus vigatans ss. xiii-xiv, xxi, 16-21); noms andorrans de tota època (E. Moreu-Rey; iv, 14-26); s. xiii al Solsonès i a la Plana de Vic (Antoni Bach; xxxi, 61-66; Imma Ollich; xxv, 44-52); Alzira medieval (Antoni Furió; xxiv, 285-304); ss. xiv-xvii a Castelló de la Plana, l'Empordà, Penaraja, Sabadell i Sueca (Ll. Gimeno, Beti; xxiv, 305-315; Josepa Arnall; xviii, 25-33; Desideri Lombarte; xxxii, 15-25 i xxxvi, 73-77; Maria Jesús Espuny; xxix, 62-67 i 76; Josepa Cortés; xxv, 53-56); Ontinyent, ss. xiv-xix (J.E. Cano, Emili Casanova; xxvi, 55-57); Tarragona, s. xv (Joan F. Cabestany; xvii, 12-17); totes les comarques el 1553 (EMR, xvi, 24-31); diòcesi de València s. xvi (M.ª Milagros Cárceles; xxiv, 263-275) immigrants francesos ss. xvi, xvii (EMR, xxv, 63-68); Pals ss. xvi-xvii (Anna M.ª Corredor; xxxvi, 8-13 i xxxvii, 28-31); Barcelona s. xvii (Núria Machordom; xxii, 65-72); Vilallonga de la Safor ss. xvii-

xviii (V. Ferrer Estruch; xxiv, 276-284); Lloà, Gratallops, Torroja ss. xvii-xx (Jau-me Sabaté; xxviii, 38-45); Sant Felip de Codines i Moià s. xx (Josep Vallcorba, Júlia Cirera; xxvii, 62-66). Adoptant una òptica diferent, Jordi J. Costa ha examinat les variades formes d'un mateix cognom, «Teixidor», al Rosselló, al s. xix (xl, 125-134).

Alguns autors s'han limitat a l'examen dels *prenoms*; d'entre ells: Maria Barceló Crespí (Porreres, ss. xv-xvi; xxvi, 38-40); V. García Martínez i V. Pons Alós (Aiora, Xàtiva i Carcaixent ss. xvi-xviii; xxviii, 46-78); Joana Serra de Gayeta (Pollença ss. xvii-xx; xxii, 57-64); Florenci Sastre (Ferrerries 1812; xxv, 11-16); Maria Francesca Vidal (Palma de Mallorca ss. xix-xx; xvi, 18-24); Susanna Oncina (Barcelona 1981-1983; xxv, 95-99); Marta Bertran (Gràcia s. xx, xxxiv, 25-31); Carles Mata (Sta. Coloma de Gramenet s. xx; xxvii, 55-61). E. Mòreu-Rey ha establert les etapes de la castellanització de certs pronoms (xxv, 69-72; xxvii, 80-81; xxviii, 34-37 i xxxi, 46-47).

Els reculls i l'estudi dels *renoms* o malnoms –de vegades assimilats als noms de casa– han obtingut una atenció especial: ja en els treballs més generals esmentats, ja en investigacions i resultats localitzats en el temps i en l'espai: el País Valencià, –Ademús, Agullent, Alcoi, Alcúdia, Benlloc, Carlet, el Verger (per J.E. Gargallo, E. Casanova, i sis autors més; xxiv, 333-401); pretèrits de Tarragona (M.ª Teresa Montaña; xx, 11-18); Llobera de Solsonès ss. xvi a xx (Maria Àngels Vidal Colell; i, 40-44; ii, 19-22; iii, 13-14); el Serrallo de Tarragona (Lluïsa Vallès; xxxv, 33-40; xxxvi, 51-59); Arenys de Mar (Pere Noguera; xxxix, 1-66); Breda i rodal (Imma Manrique, Montserrat Villas; xxxi, 11-18); Freginals (A. Castell Vicente; xxv, 86-93); Hostalric, Massanes, Fogars (Josep Bota, M.ª Dolors Illa; xxxiv, 17-24); Linyola (Montserrat Nabau, Isabel Morera; xix, 37-41); Moià (Josep Ruaix; xxv, 73-79); la Plana Baixa (Ll. Gimeno Beti; xiv, 40-41 i xv, 12-23); Riudecanyes (Dolors Roigé, Carles Maristany; xvii, 32-38); Sòller i Fornalutx (J. Estades Enseñat; xxi, 30-38); Vall de Tavernes (M.ª José Terrés; xxv, 80-85); Xàbia (Clara Aragonès; xxx, 22-31).

Lògicament, entre totes, destaquen les col·laboracions que estudien la toponímia del país; bastants d'elles inspirant-se del mètode històric –partint de les més antigues referències dels noms: com l'important inventari d'aquestes concernent els principals noms de lloc de la Cerdanya (E. Moreu-Rey; xxiii, 4-15), o

del Maresme ss. xiii-xiv (Coral Cuadrada; xxvii, 1-18), o del Solsonès (Antoni Bach; xxxi, 261-66; Alxxvi, 81-83 i xxxvii, 45-47, Benifallet s. xv i Tortosa s. xvi (Ventura Castellvell; xxvii, 19-30, i xl, 32-54), la Geltrú 1591 (V. Carbonell Virella; xxxi, 266-35), Agemesí ss. xvi, xvii (Xavier Naval; xxiii, 160-176), termes dels castells de la Llena i Timonedà s. xvii (R. Planes Albets; xi, 11-15 i xxii, 16-19), Catarroja ss. xvii-xviii (A. López Quiles, V.S. Olmos; xxiii, 150-159), Delta de l'Ebre (diversos i Jesús F. Massip; v, 7-10 i 16-21). La majoria, però, subratllen majorment l'estat actual de la toponímia: l'Alcora (Xavier Escorihuela; xxxiv, 3-12), Aiguaviva de Bergantes (Desideri Lombarte; xli, 1-24), l'Alforí (Agustí Ribera; xxiii, 225-238), Borriol i la Pobla Torna (J. Alvir, J. Quiles, E. Roncero, A. Torregrossa; xxiii, 24-37), Bunyol (Rosa Botella, M.ª Jesús Devis; xxiii, 58-73), Carcaixent (V. Oroval; xxiii, 177-209), sa Dragonera (Cosme Aguiló; x, 13-28), el Montsec (Francesc Fité; xiii, 36-42), la Palma d'Ebre (R. Serrano Ciurane-ta; viii, 6-10 i xi, 5-9), el Port de Tortosa (R. Miravall, J.M. Brull; v, 29-34), la Segarra (Albert Turull; xiii, 43-51), Vidrà i Ciuret (M.ª Rosa Vilalta; xxxi, 36-42); Macià Riutort ha llistat els antropotopònims de Petra (xxv, 23-29); etc.

La *toponímia urbana* monopolitza alguns dels treballs; com els dedicats a: Xàtiva (Agustí Ventura, xiii, 52-63), Selva (Antoni Ordines, xxviii, 18-28), Puigcerdà (Sebastià Bosom, Martí Solé, xxxiii, 18-32), Sants (Concepció Peres Balada, xxvi, 29-44), Sineu (Antonina Tugores, xlii e.p.); tots segons visió diacrònica.

D'altres s'han aplicat a la toponímia del *litoral* i als *talassònims*. Per exemple: Toponímia litoral valenciana. Pesqueres, caladors i senyes, de Vicenç M. Rosselló (x, 1-9); els fondals de Premià de Mar, d'Anna M. Mussons (xxi, 1-4); les foneres de les mars de Blanes, de Josep Bota (xxviii, 6-17); les senyes de la pesca de palangre d'Arenys a Blanes, de Fr. Bernat Baltrons (xlii, e.p.); o les toponímies litorals d'Andratx, de Cullera, i de la Mar d'Avall [Cap de Creus a Calanans] respectivament per J. Font *et al.*, Francesc Giner, i Ernesta Sala (xxiii, 124-128; id., 136-149; xl, 26-33 i 13).

En nombroses ocasions els autors han escollit un segment només de l'estructura toponímica d'un territori: la *hidronímia*, per exemple. Així: Pere Roca, els hidrònims de Sabadell (xxix, 68-76); Angel Poveda, aigües i corrents d'aigua a la Mallorca àrab (x, 47-57); Miquel Grimalt, *et al.*, els noms dels torrents de

Llucmajor (XL, 34-39); simple tipologia formal-gramatical dels hidrònims (Max Cahner; VII, 1-8).

La majoria dels textos més amunt citats no s'estan de confirmar les relacions dels topònims amb l'economia i d'altres branques. Alguns, però, ho examinen de manera més precisa; i dediquen monografies a les activitats comercials, artesanes, industrials, reflectides pels topònims. Per exemple, sobre séquies i regadiu (R. Pocklington; XXIII, 463-473); els ponts (Ramon Carreté; XL, 55-62); els molins (Salvador Palau Rafecas, XL, 63-69); el comerç de la neu (Jorge Cruz Orozco; XXIII, 101-110); els noms dels colls de tords (Onofre Rullan; XXIII, 244-251); etc.

També son constants, quasi pertot, els lligams constats entre la xarxa toponímica i la història. D'aquest capítol, les contribucions més originals han subratllat especialment el nexa *Toponímia/Arqueologia*: sobre el tema en general, M.J. Massó (XVII, 52-55), J. Badia *et al.* (XXXVII, 21-27 i XXXIII, 91-98); Ferran Arasa (XXIII, 38-46); sobre vies romanes, E. Moreu-Rey (XXV, 8-12), F. Arasa (V, 22-28); sobre una possible *centuriatio* a Xàtiva (Agustí Ventura, XXIV, 495-500); el Miracle (de Tarragona) topònim medieval arqueològic (Jaume Massó; XL, 99-104 i XLI, 86); etc. Al pol oposat, també han estat estudiats els influxos de la civilització contemporània nostra, per exemple mitjançant el turisme i les especulacions: Climent Picornell (la nova toponímia balear arrel del turisme; X, 86-100); Josep Noguera (toponímia hotelera de Calvià; XXVI, 78-92)...

Un cert nombre d'autors han prestat seriosa atenció a l'estructura interna dels noms propis -*morfologia i sintaxi*- (Lidia Pons; XXIII, 218-224 i XXIX, 49-57); llurs grafies i significats en relació amb les funcions assignades (Ramon Carreté; presència del nom propi als diccionaris; XXXVII, 8-20); discussió de normes gràfiques (les majúscules especialment), consideració de la veritable categoria dels articles i dels noms propis (Cosme Aguiló; XVII, 9-12; Jaume Corbera; *id.*, 1-8; E. Moreu-Rey; XXII, 85-87 i XL, 135-143). Aportacions que no poden ser dissociades de les que lluiten per una *normalització lingüística* política o institucional. (A. Ferrando, per al País Valencià; XXIV, 511-516); i la correcció de cacografies, algunes de les quals han estat ja indicades a propòsit de la cartografia. També aspiren a regularitzacions en noms de carrers o barris moltes altres contribucions curtes al «Butlletí», que seria llarg d'enumerar, salvant la més meditada de

Gustau Erill, reivindicant la revisió dels noms de vials de Sabadell (XXIX, 95-107). No gaire lluny dels qui aprofiten el *mètode didàctic* per al millor coneixement i perfecció de l'onomàstica (Ramon D. Villalonga, O. Rullan; itinerari toponímic a Son Bou, XXVI, 46-56).

En els treballs de toponímia més amunt recordats -especialment quan tracten de prenom o de malnoms- molt sovint els autors han recorregut a explicacions sociològiques i a la psicologia social. De fet, alguns especialistes en antropologia han tractat els nostres temes: Jaume Mascaró Pons (antropònims, usos i funcions; XXVI, 6-10); algunes consideracions sobre el concepte del «rol-nom», XXXI, 1-3; responen a Xesca Alenyar i Joan Andreu Santandreu: un nou terme per a l'antroponímia, el «rol-nom», 70-72). Inscrite en aquest paràgraf encara: E. Moreu-Rey, antroponímia i societat (XXVI, 1-5).

Un conjunt important de títols han continuat la via fressada per E. Moreu-Rey, *El nom propi i la Literatura* (XXIX, 1-9); estudiant aquest tema en l'obra poètica de Guillem de Bergadà (Ramon Carreté; XXX, 32-42); en Joaquim Ruyra (Josepa Clavé; XXVI, 60-66; Rosa M.ª Bruguera, Josep Brugada; XXVI, 67-72); en Raimon Casellas i J. Roig i Raventós (M.ª Angels Vidal Colell; XXIX, 43-48 i XL, 8-13); en Josep M. de Sagarra (Jordi J. Costa, en *El café de la marina*; XXXII, 5-14 XXXIII, 83; Roser Ripollès, als noms de criats, minyones i majordoms en el teatre sagarrenc, XXIX, 18-25); en *La Ben Plantada* (Josepa Bosch; XXX, 43-49), en Salvador Espriu (M.ª Pau Cornadó; XXIX, 26-30; Joan Cornudella, XLII, e.p.); en *Bearn* de Ll. Villalonga (els hipocorístics: Xesca Alenyar i Joan Andreu S.; XXIX, 10-17); en Vicent Andrés Estellés (Vicent Salvador; XXIV, 592-595); en la jove poesia rossellonesa (R.L. Portet; XXIX, 31-35); etc. I, encara, en la polèmica recordada per Albert Manent sobre l'ús o no pels literats dels articles davant dels noms dels personatges (VIII, 1-3).

No oblidéssim, per acabar, que l'objecte de l'Onomàstica abasta més enllà dels topònims i antropònims. Un bon esplet d'articles ha posat l'accent sobre la importància d'altres noms propis: els d'animals; remugants del Montsià (Manuel Ollé; XXVII, 36-42); vaques, bous i gossos d'atura (a la Cerdanya: Josepa Bosch, XXXIII, 42-46; a les Borges Blanques: Roser Ripollès, XXXIII, 47-50); gossos (Amàlia Sopena; XXIV, 402-410); automòbils (E. Moreu-Rey; XX, 46-49); galeres del s. xv (Núria Coll; XXXII, 35-40); diables del teatre medieval (Josep Ro-

meu; xx, 1-5); les «colles del cargol» lleidatanes (Mercè Biosca, Roser Ripollès; XL, 144-152); els «misteris» d'Elx (J. Castaño García; XLI, 54-57); els «gegants» de les processons (Mireia Moreu; XVI, 32-35 i XVIII, 52-53)...

L'inventari nostre no ha estat complet; ni de bon tros. Però els exemples aprofitats aquí permeten d'expectar bona i llarga singladura per al «Butlletí Interior» de la «Societat d'Onomàstica», que ha augmentat progressivament, durant

aquests deu anys i escaig, la quantitat mitjana de pàgines per número; i les dedicades a recensions i notes de lectura; que té en premsa i a punt d'aparèixer (gener i març del 1991) dos densos volums d'unes 300 pàgines cadascun contenant les Actes del Colloqui del 1991 a Castelló de la Plana... Singlada segura i sense deriva d'una publicació lingüística realment única en el seu gènere.

MARIA ÀNGELS VIDAL COLELL